

Alexandr Sergejevič Puškin (1799 – 1837) – Evžen Oněgin

(přel. Josef Hora)

Evžen Oněgin je hezký a finančně zajištěný petrohradský lev salónů, vždy oblečený podle poslední módy, miláček žen, častý návštěvník divadel a plesů, bez práce a znuděný. Už je sytý krasavic, z přátelství je lhostejnost, nevěra ho už nebaví, drby ho nevzrušují. Stal se z něj cynik a umělec přetvářky. Odjíždí na zděděné venkovské sídlo, kde ho přítel Lenský seznamuje se statkářkou Larinovou, jejíž starší dceru Olgu si chce vzít. Tam Oněgin potkává i Taťanu.

Hlava druhá

XXV

Toť Taťanou ji zvou. A věru,
bez krásy, tváře ruměné,
jež obdařily druhou dceru,
kdo všimne si jí, vzpomene?
Divoká, teskná, mlčenlivá,
jak plachá lesní laň se dívá,
a mezi svými bezmála
jak cizí se vždy chovala.
Za svého dětství přec jen s dětmi
si nikdy družně nehrála
a otci, matce vtiskala
jen nechtíc polibek vždy letmý
a často sama celý den
sedala mlčky u kamen.

XXIX

Čtla záhy román po románu,
jež nahrazovaly jí svět.
Do Richardsona zahrabánu
ji zříš, a Rousseau též ji plet.
Taťanin otec, z gruntu dobrý,
nepatřil duchem mezi obry,
však v knihách škody neviděl,
aniž kdy touhu čísti měl.
Za pouhou hru je vždycky míval
a nezatoužil celý věk
se podívati na svazek,
jenž v lůžku dceřině se skrýval.
A Richardson to přece byl,
jenž dceru mu pobláznil.

Oněgin je pro Táňu ideálem jejího srdce a zamiluje se do něj. Plná lásky mu napíše...

Hlava třetí

XXXI

Taťanin dopis Oněginovi

Já píši vám - co mohu více?
Co ještě mohu dodat?
Teď vím, že máte právo sice
mne pohrdáním trestati,
leč ještě věřím, nešťastnice,

že mne váš milosrdný soud
nemůže přece zavrhnout.
Já nejdřív mlčeti jsem chtěla;
a věřte: nebyl byste znal
nikdy můj ostýchavý žal,
kdybch jen stín naděje měla,
že třeba jednou za týden
vás u nás na vsi uzřím jen,
abych vám slůvko mohla říci
a v duchu vaší tvář a hlas,
než znovu navštívíte nás,
dnem nocí abych mohla stříci...
Však řekli, že jste samotář.
Že na vsi nudíte se, víme.
A my... z nás věru nejde zář,
třebaže ze srdce vás ctíme.

Proč jenom, proč jste přišel k nám?
Já v žalu opuštěné vsi té
bych neznala vás, jak vás znám,
ba ani žal, jež pochopíte.
Mé zármutky, v tmách duše skryté,
by mařil čas, pak (kdož to ví?)
bych zadala se mužovi
a byla mu i věrnou ženou
i ctnostnou matkou usmířenou.
Jiného?... Ne již. V světě ráda
nikoho nemohu mít já.
Tak si to Prozřetelnost žádá...
Tak chtějí nebesa: jsem tvá.
Můj celý život mi tě slíbil,
tys musel, musel přijíti.
Tys ten, jenž Bohem seslán mi byl
až do hrobu mě chrániti...
Byls vidinou mých nočních snění,
už drahý mi, když nezřený,
tvůj zrak mě mučil plameny,
tvůj hlas zněl a touhy rozeznění
- a nebyl to jen sen - jak zvon!
Jen vstoupil jsi, už jsem tě znala,
a strnula jsem, tvář mi vzplála,
hlas nitra řekl mi: Toť on!

Och ano... Já tě slýchávala,
tys tiše se mnou rozmlouval,
když chudákům jsem pomáhala,
i když jsem v prosbách klekávala
za smutné své duše žal.
Zda tys to, přízraku můj milý,
se do světnice v oné chvíli
průzračnou nocí nesnesl,
nepostál tiše nad pelestí?
A slova nadějí a štěstí
zdas v útěchu mi nehlesl?
Kdo jsi? Můj anděl ochranitel?
Či úskočný můj pokušitel?
Vid', zbavíš mě mých zmatků těch!
Snad je to klam, jenž svými stíny
v mou nezkušenou duši leh!
A mně je souzen osud jiný...
Děj se co děj! Já osud svůj
dnes do rukou tvých svěřuji ti.
Modlím se k tobě. Při mně stůj,
mé slzy v dlaně tvé se řítí...
A uvaž: já zde sama jsem,
a nikdo mi tu rady nedá.
A musím zahynouti, běda,
i se svým němým úžasem.
I čekám tě. Přijď, vytoužený.
Bud' lásku najevo mi dej,
či těžké sny mi zpřetrhej,
ať stihne mě trest zasloužený!

I končím! Hrůzno mi číst psaní...
Já studem, strachy umírám...
Však vím, že vaše čest mě chrání,
a směle svěřuji se vám...

Když Oněgin neodpovídá, vyhledá ho.

XLI

Nakonec, plna beznaděje,
se odhodlala jítí dál.
Při prvním kroku do aleje
však jako přízrak před ní stál
s planoucím zrakem Eugen v stínu,
sám stín, vyvstalý z noci klínu.
A jako bleskem spoutaná
stanula němě Taťána.
Dnes, přátelé, v mé moci není
už vykouzlení před váš zrak
tu schůzku, a co přišlo pak.
Nechť po dlouhém svém vyprávění
si trochu odpočinout smím.
A pak už nějak dokončím.

Hlava čtvrtá

X

Už krásky nemiloval, ale
lhostejným poutníkem se stal.
Nechtěla – bez žalu šel dále,
zradila – jen si zazpíval.
Hrál lásku, cítě nudu v skrytu,
opouštěl ženy bez soucitu,
nemaje za nic přízeň, hněv.
Salónů omrzely lev
tak k svému whistu jezdí denně,
rozšafně nad kartami bdí,
pak klidně domů odjíždí,
když lehl si, spí nerušeně
a zrána ještě sotva ví,
kam navečer se vypraví.

XI

Když Tánin list však držel v ruce,
Oněgin živě dojat byl.
Nad slovy, vydechými v muce,
v roj myšlenek se pohroužil.
Jak obraz Tánin zapomněti,
vzhled unylý, tvář s bledou pletí;
v nevinný, konejšivý sen
ho ukolébal dopis ten.
A snad že na tu chvíli snivou
v něm po lásce se vzkřísil hlad.
On ale nechtěl oklamat
tu čistou duši důvěřivou.
Teď v alej snad vás vésti smím,
kde Taťána se sešla s ním.

XII

Dvě minuty tak stáli němi,
až Eugen s vážným pohledem
promluvil k Táně: „Psala jste mi,
nezapírejte. Četl jsem
ty důvěřivé vaše řádky,
ten projev lásky, čistý, sladký;
jsem vaší upřímností rád;
cit, jež jsem dávno nechal spát, jste ve
mně rozezněla věru.
Ne, nehodlám vám lichotit
a stejně upřímný chci být
jak vy. Důvěru za důvěru.
Má zpověď spojena je s tím.
A buďte dobrým soudcem mým.

XIII

Kdybych svůj život uzavřítí
v kruh domácnosti jednou snil,
kdyby mi otcem, mužem býti

příznivý osud nařídil,
kdyby mnou na chvíli jen, drahá,
plul obraz rodinného blaha,
jen s vámi, věřte, chtěl bych žít,
jen u vás hledal bych svůj klid.
To pravdou bez fráze je vskutku:
našel bych dávný ideál
a vás jen, vás jen bych si vzal
za družku dní svých, svého smutku,
jak záruku, že hoden vás,
bych šťasten snad... být mohl zas!

XIV

Mé štěstí? Listu podobá se,
jejž ve vichřici trousí kmen.
Jsem ztracen, bože, vaší krásou
i lásce... jsem vám nehoden.
Manželství se mnou zlem by bylo,
žal oběma by připravilo.
A třeba miloval bych vás,
zvyk odcizil by mě a čas;
plakala byste – a co zmůže
v mém srdci ženských slzí proud,
než v zběsilost je uvrhnout?
I posuďte jen, jaké růže
by asi Hymen po času
nám nadlouho vplet do vlasů.

XV

Je hroznější věc v světě celém
než dům, kde žena zklamaná
se denně trápí nad manželem,
v své samotě jak prodaná?
Kde nudný muž, ač váží si jí,
přec s hněvem k osudu ji mívá,
vždy němý a vždy nasupen,

vždy zlý a chladně žárliv jen?
A po takovém muži vy jste
toužila ve své čistotě,
když planoucí své prostotě
jste oddala se ve svém listě?
Což osud neblahý by byl
vám úděl tento přisoudil?

XVI

V mé duši povadlo snů kvítí.
Je po jaru a naději.
Rád jako sestru chci vás mítí,
a snad, snad ještě něžněji.
Jste mladá. Mládí zapomíná.
Po prchlé touze přijde jiná,
sen nový s novou nadějí.
Tak s každým jarem vracejí
se na loňský strom jeho listy.
Toť věčná pravda, věčná lež.
Zas překvapí vás láska, než...
na uzdě držte cit svůj čistý,
ne každý pochopí jak já
a nezkušenost bývá zlá.“

XVII

Tak mluvil. Vítr hučel v boru.
V slz závěji a uštvaná,
bez dechu téměř, bez odporu
mu naslouchala Taťána.
Podal jí ruku. Teskně, němě,
či mechanicky, říci chce se mně,
se opřela a hlavinku
sklonila ještě trošinku
do tmy, jež temnější se stává.
A přišli spolu. Pokud vím,
nikdo to nevytýkal jim.

Poté se raději Táně vyhybá a věnuje se Olze. Jenže Lenský žárlí a vyzývá ho na souboj, při kterém ho Oněgin zastřelí. Prchá a 10 let putuje Ruskem. Po návratu se opět shledává s Táňou, nyní již ženou staršího významného šlechtice, hlavní hvězdou společenských setkání petrohradské smetánky. A ta se k němu chová chladně. Pro změnu se zamiluje on. Také jí píše dopisy, na něž nedostává odpověď. Nakonec ji navštíví.

Hlava osmá

XLII

„(...) Vše upřímně vám musím říci.
Pamatujete na ten čas,
kdy v sadu, na aleji nás
sved osud, a vy s chladnou lící
jste rozmetl mé naděje?
A dnes řada na mně je.

XLIII

Byla jsem mladší, Oněgine,
tenkrát – a lepší snad než teď.
Měla jsem vás ráda. Jak vše plyne...
A jakou dalo odpověď
mi vaše srdce? Příkrá slova.
Bylo to tak? Vám nijak nová
nebyla dívčí láska přec?
A teď – můj bože – hrozná věc,

vzpomenout vaší upjatosti
a vašich slov... Já vůbec vás
nevinním: v onen strašný čas
jste ke mně byl pln šlechetnosti
a vůči mně měl pravdu sám.
Jsem z celé duše vděčna vám...

XLIV

Nu vid'te! Tehda v samotě té
já pouhým nic vám byla jsem.
Proč tedy pronásledujete
mě nyní, proč jste přišel sem?
Proč nyní máte zájmu dosti?
Proto, že s lepší společností
se musím stýkat v kruhu svém?
Že bohatá jsem, známá všem? (...)

XLVI

Vždyť všechna ceremonie ta,
ta prázdná cetka života,
můj úspěch v módním víru světa,
jímž dům náš denně klokotá –
co dala mi ta maškaráda,
co počít s ní? Vyměním ráda
ten všecken lesk a šum a dým
za skříňku knih, sad, o němž sním,
za domov divoký i nuzný,
za místa, drahá do krve,
kde zahlédla jsem vás poprvé,
i za tichý náš hřbitov luzný,
kde nyní kříž a větve pnou
se nad mou chůvou ubohou.

XLVII

A štěstí bylo přec tak snadné
a blízké tak!...Můj osud však
je rozhodnut. Když srdce vadne,
je lhostejno, zda tak či tak.
Mě se slzami zaklínala
má matka; a já jsem se vdala;
nebylo žádné úlevy
pro smutné srdce. Ale vy
teď musíte mě zanechat.
Já vím: ve vašem srdci jest
složena hrdost, přímá čest.
Já miluji vás (k čemu lhátí?),
však jiný je už mužem mým,
a já ho nikdy nezradím.“

Samuel Richardson (1689 – 1761) – anglický preromantický (sentimentální) spisovatel, J. J. Rousseau (1712 - 1778) – francouzský preromantický (sentimentální) spisovatel, oba napsali román v dopisech; Hymen – řecký bůh svatby a manželství

PUŠKIN, Alexandr Sergejevič. *Eugen Oněgin*. 12. vyd. Praha: Lidové nakladatelství, 1975.

- 1) Jaké vlastnosti měla Taťána? Jak vypadala?
- 2) Jaký byl Oněgin?
- 3) Pokus se na Oněginovi vysvětlit pojem „typ zbytečného člověka“.
- 4) Proč neopětoval její lásku, když se potkali poprvé? Proč se jí dvoří nyní?
- 5) Myslel vážně slova, která Táně na její dopis odpověděl?
- 6) Odmítla ho Taťána z pomsty?
- 7) Zasloužil si, aby ho Taťána milovala?
- 8) Byla ve svém manželství a se svým současným životem spokojená?
- 9) Čím jsou postavy v románu výjimečné, co nového v nich vložil Puškin do literatury?
- 10) Výstižným popisem života petrohradské společnosti i života na venkově předběhl svou dobu. Víš, jak se nazývá literární směr přicházející po romantismu, jehož hlavním cílem bylo přesné zachycení reality?

Řešení:

- 1) Byla přemýšlivá, skromná, samotářská, nebyla povrchní, milovala celým srdcem, pomáhala jiným. Nebyla tak hezká jako její sestra, byla nenápadná, „unylá“ (nevýrazná).
- 2) Oněgin byl sice hezký, ale lhostejný, pokrytecký, pouze užívající svobody a zábavy, ze všeho znužený, lhostejný, citově plochý.
- 3) Nepracoval, nikomu nepomáhal, honil se jen za zábavou, nebyl prospěšný druhým ani společnosti, snadno obětoval lidský život (v soubojích kvůli malicherným hádkám).
- 4) Nezaujala ho, nebyla ani hezká, ani bohatá, ani známá. Buď tím, že už splňovala jeho podmínky, nebo tím, že ho odmítala – „lovec“.
- 5) Ne. Ale alespoň jí nechtěl ublížit.
- 6) Ne, dokonce mu byla částečně vděčná, že ji odmítl (měl pravdu – byl by s ní nešťastný, protože neuměl milovat), uvědomovala si, že si ji nezaslouží, ale současně ctíla rodinu, manželství.
- 7) Ne.
- 8) Ne, ráda by to vyměnila – za sad, za láskyplný rodinný život, za místa, kde potkávala Evžena... – nešlo to.
- 9) Ženskou hrdinkou – nositelkou kladných hodnot (Taťána je první z velkých ženských typů, které dala ruská literatura světu). Dříve býval hlavním hrdinou muž, když už tu byla žena, byla jen vedlejší rolí.
- 10) Realismus.